

Tas Latweeschu draugs.

1844. 2. November.

44ta lappa.

J a u n a s f i n n a s.

Is Rihges. Widsemmes waldischanas = ceesa 19ta Sept. irr islaiduse sawadu pawehleschanu, kas Latweeschu wallodâ pahrtulkota tà flann: »Osestrâs un flapjâs waffarâs labbiba pilnigi ne warr eenahkt; tadeht tad arri pee rudseem beesi tee zeeti leeki melni graudini peemetahs, ko laudis eesaukuschi par sirgu sohbeem. Jau negattawai labbibai paschait naw kreetni milti; ta mihkla, ko no teem taifa, labbi ne warr ruhgt, un ta maise, ko no teem zepj, ne ween mas eet spehkâ, bet arri zilweka eekschahm gruhti panessama un wesselibai par leelu skahdi. Tapehz jau jaur to ween warr gruhtas flimmibas teem zilwekeem uskrift, kas no tahdas maises usturrahs; bet schahs flimmibas paleek jo gruhtakas, ja-labbibas starpâ arri schee melni graudini un lahtsch=ausas atrohdahs; un bija arri preefsch mas gaddeem daschâ gubbermentê jaur to ta sawada flimmiba gehlupees, ko Wahzeeschi fauz par krihbelo=flimmibu. — Jau tanu laikâ bija semmes=ministers liggis fluddinahd derrigas mahzibas, kâ lai schi flimmiba ne zelcohs, un tahs paschas arri Widsemmes waldischanas=ceesa ar sawadu fluddinachanu no 18ta Janw. 1833 un appaksch to numberi 268 jaur Widsemmes ceefas=awihschm wisseem laudim bija dewuse sinnah, un prohti: 1) ka ta hdus rudsus, eeksch kurreem tee melni graudi jeb tee sirgu sohbi, woi arri lahtsch=ausas atrohdahs, buhs, pirms wianus wedd dsirnawâ, no teem ti hri ht,zik ween warr. Tas noteek, kad tohs woi fweesch muzzâ, woi eeksch seeta masga; jo fweeschoht muzzâ, nokricht tee melni graudi un tahs lahtsch=ausas, tadeht ka weeglaki pahr rudseem, tuwaki pee ta zilweka, kas fweesch; un masgajoh, tee peld uhdens wirsi, un ta tohs jo leh-taki warr atschikt no teem labbeem rudseem. Bet scho us ta hdus wihsî tihritu labbibu buhs pehzak labbi schahweht. 2) Jaunu maiisi ne buhs ehst, fewischki ne, kad ta wehl karsta; ta patc arri ne maiisi ween, bet ar zitteem ehdeeneem: ar grifku, meeschu un ausu putraimeem, ar kahposteem, kartuppeleem un zitteem lauka un dahrsa aug-keem; jo dokteri apleezina, atraddusch, ka teem zilwekeem, kas lihds ar maiisi wehl zitus ehdeenus eh, masak' par skahdi, kad arri labbiba us to minnetu wihsî buhtu sajauka. 3) Tannis zeemôs jeb mahjâs, kur ta krihbelo=fehrga parahdahs un kur arri flaidras leezibas irr, ka ta no newesseligas maises gehlupees, tur pahr wissahm leetahm waijaga gahdaht, ka eedishwotajeem wesseligs ehdeens ne truhkst, un ka tohs rudsus, ko wedd dsirnawâ, pa preefsch ta tihri, ka augschâ sajjibes. Bet tohs ne-

christus rudsus, tadeht ka tee neweffeligi, nedt buhs nemt preefsch ehfchanas, nedt preefsch brandwihna dedsinaschanas. — Arri schinni gaddā, jaur to, ka lectus tik pastahwigī lījīs, rudsūlabbi ne warreja noseedeh; tadeht tee arri pilnigī naweenahfuchi, winnu graudeem pa wissam mas miltu, un bes tam arri aplam dauds sirgu sohbi teem peemettschees. Schahs leetas deht semmes ministers fir pawehlejis, lai pee laika gahda, ka semneekus pamahza, zik neweffeliga effoht taħda maise, kas ar teem melneem graudeem jeb sirgu sohbeem fajaukt, un zik lohti tapeħi waijagoħt, schohs neweffeliguš graudus no taħs labbibas atschikt, pirms scho samalt. — Warri arri weħl us ġittu wiħsi schohs melnus graudus no teem labbeem rудseem atschikt, ja, iskultu labbibu weħtiżoh, pellawas ne tikween tad no weħtitas labbibas nomeħsch, kād jau wissa labbiba issiħjata, bet ja, — kā gan laikam zittas mahjās noteek, kur semmes darbus ar wairak sunnas strahda, — pellawas beesaki no ta augdama labbibas kohpa nomeħsch un ta teem melneem graudeem ne doħd wolkas, ar labbibu fajaukties. — Tadeht Widsemmes waldischanas-teesa ar scheem raksteem weħl weenreis taħs pasħas mahjibas fluddina, taħs ne ween katram żilweħam no wissa spehka peekohħidinadma, bet arri pilsfeħtas un semmes polzeiħem, muisħu un mahzitaju - muisħu wal-dischanahm un pagastu-teefahm zeeti peesazzidama, lai jel no sawas pusses, zik ween warredamas, nomohdā irr un weħrā leek, ka taħmti minnetahm mahzibahm arri wissur paklaustu. Gewiċċiki teesa usleek muisħu un mahzitaju - muisħu waldischanahm, kā arri pagastu-teefahm to darbu, ka winni bestam, ka juu sawu pasħu labbibu, kā waijaga, tiħri, arri semneekus pamahza, zik neweffeligi tee melni graudi jeb tee sirgu sohbi effoħt, un winneem eerahda, kā tee ruds ro teem labbi ja-tiħri; un talas ik-wieens, labbi usluhkodams, metke us to valiħdsejt, ka tee ruds wissur, kā waijaga, toħp tiħriti no teem sirgu soħbeem. Turklaħt arri ta pat pilsfeħtās, kā us semmehem, naħkahs ammatneku teefahm, polzeiħem, melderu un bekkelu ammateem us to luħkoħt, lai melderi un bekkerti, pirms rudsus samalt un leetā leek, toħs, ja teesħam tee neweffeligi graudi starpā, papreefsch labbi istiħri no scheem, ka laudis labbus un welfligus miltus un maiji dabbutu.«

Is Westfahlenes walts, Wahzsemme. Tur irr pilsfeħta, ko noſauz Warrendorf, un iċċawda skohla, kur jaunekti mahzahs weħrpt. Schahs skohlas behrneem September-mehnesi bija leela preeku deena; jo skohlas preefschneeki winnus wissus 76 to deen' no pascha riħta likke sanahki leelā platschā ahrpilsfeħtas, tur nofħdetees katram us sawu krehflu, ratiex turreħt preefschā, un weenam pahr oħtru weħrpt, zik aħtri ween warroħt. Pehz siħmes winni wissi us reis' eefahze un stundas laiku weħrpe; tik pa trim starpahm no 5 minuteħm druszin atpuħtahs. Ak kā jaunekti ikkatrix neħħmabs knaschi weħrpt! ratu tik aħtri għreeħahs, ka toħs driħs ne warreja redsejt. Nu, un kas uwinneja toħs zittus? Weena meita, 17 gaddus weż-żumā un Elisabet Stepelmann wahrdā, bija ta pírma, kas pa to laiku wairak kā 5 pahsmas jeb 640 ohlektis d'siħju bija weħrpuse, un fuqqas d'siħjas taħs smalkakas un stiprakas pahr wissahm zietħabha bija. Ohirs weħrpes bija puiss, Heinrich Schweer wahrdā un 11 gaddus weżżumā, tas bija 620 ohlektis d'siħju fawweħrpis. Abbus ja-

nekus opdahwinaja ar naudu, drehbehm un grahmatahm, un winneem parahdijsa leelu gohdu. Va tam wissus fohlas behrnus pameeloja brangi.

Kas ar Schweiidlera Marinu notizzis.

Stahsts wezzas grahmatas farakstirts 1626ta gadda pehz muhsu Kunga
Jesus Kristus pedstimschanas.
Latweeschu wallodâ pahrtulohs.
(Ohtre nodalsta.)

Wezzajs Schweiidlera mahzitajs wehl sawâ grahmatâ-raksta tâ: Es ar sîrds nophschanahm prassiju basnizas pehrminderi, woi manna mahzita wehl wessela. Winsch atbildjeja: wessela gan. Par to es Deewam klußinam pateizu, un prassiju: ko winna seewa Lihse basnizâ darrisjusi? Winsch atbildjeja: Pats ne sinnoht, ko ta darrisjusi, bet kad tee karra-wihri no basnizas isnahkfuschi, winneem basnizas bikkeli un zitti riiki rohkâ bijuschi. Par to manna sîrds iscruskahs, un es sawu wezzo Lihsi bahru, kas patlabban-atnahze, bet winna pastahweja us tam, ka tee karra-wihri effohe speeduschi, lai basnizas durwis atslehdsoht; tur eegahjuschi winni eraudssjuschi, ka weens grîhdes-akmins tâ kâ iszillahs bijis, un ar saweem sohbineem to pehdigi iszehluschi, un tâ tohs fudraba riikus usgahjuschi.

Pa to starpu atnahze manni beedri un tahs feewinas ar tahm ohgahm, ko bij fasaffijuschi, un arrî manna wezza Ilse ar teem gohwes farreem. Schi stahstija, ka manna mahsâ bijusi un atraddusî lohgus issistus, grahmatas un wissus papiherus eelâ, dublôs iskaistus, durwis islaustas un wissu mahju pohtstu. Par to manna sîrds tâ ne behdasjabs, kâ pahr teem basnizas riikeem, ko scher schkelmi bij pantehmuschi. Nu mehs wissi wehl uscaifisjam tohs spohstus gattawus, tâ ka zittu rihtu warretum ar Deewa valihgu tohs strasdus kert. Kad scho darbu bijam beiguschi, es wezzam Seederam lîkku wakkara-pahtarus noluhgt; mehs wissi zellôs nometuschees, Deewu peeluhdsam, un tad kruhmôs apgullamees. Es ar sawu meitiku bedré nokahpu. Bet ne zik ilgi, tad wezzais Seeders eefahze no sahpehm gauschi waideht. Es uszehlees, lîkku, lai winsch manna weetâ ectohe gilleht, tapehj ka tur wairak patwehruma bij preet juhras wehju. Pats peg ugguns nosehdohs, spohstus raiisdams, un kahdu-pusskundinu nosnaudis, zittus uszehlu pee rihta luhgshanas. Wezzajs Baschs rihea pahtarus turreja, bet sasukke, tâ ka man bij ja-palihds. Nu mehs wissi steidsamees tohs spohstus ar tahm ohgahm islik, kamehr manna meitina tohs behrnus aukleja. Kamehr mehs pahr poschu leelzettu gahjam, tohs spohstus uskahrt, — ak tavu Deewa brihnumu! — es usgahju kraukli, kas knahpdams pee leelu maises kükuli sehdeja. Schi maise zittadi tur ne warreja rastees, ne kâ kahds karra-sahntneeks to tur bij pamettis, un Deews man to rahdijsa zaute kraukli, muhs gribbedams pa-ehdinaht, kâ zitkahrt Eliäsu tukfnest. Es scho kükuli klußitim pabahsu oppalsch swahrkeem un aissgahju lihdsar teem zitteem. Ap pussdeenu jau tik daudsstrasdus bijekehruschees spohstos, ka labbu malstitu warrejam fatoisicees. Sahls weetâ mehs kahda grahpisteesmehlam juhrasuhdens, un tad schohs putnauus zeppom. Kad jau' gattawi nahze, es sahku laudim runnaht: Redseet, kâ Deews, tas Kungs, sawus laudis wehl schodeen ar paspa-

lahm paschâ tukfnesi ehding! Bet nu wiensch wehl wairak darra, jo wiensch mums arri kahdu maïses-kummoſi dehd; woi tad juhs winnam ne ustizzeſeet, un wiffas faſwas behdas, fawu gruhtumu un truhtumu ne panefifeet pazeetigí, fo wiensch jums usleek! — Wifſi atbildeja weenâ balsi: Pateesi, mehs Deewam tizzam! — Es atkal fazziju: Woi juhs man to geeti gribbeet apleezinah! un kad wiina nu arri ta apſohlijahs, es ar offarahm iſwilku to maſsi no oſotes un augſti vazeldams, fozziju: Nu flacrees, maſais pulzijſch, kahdu faldu Manna-maſsi raws schehlotajs un glah-bejs tewig dewis! Wifſi raudadami pateize, un tee maſsi behrni peefrehje un ar fawahm rohziyahm plauſchledami kleedje: Redſ!, maſie! redſ!, maſie! Pats ne ſpehdams Deewam pateift aſſarahm, es Bascha meitai lifku ehdamu luhgſchanu no-turreht, kamehr Marina maſsi greese un katram fawu ſchekhliči dewe. Un mehs wiſſi ehdam ar pateizibu, fo Deewa bij dewis tukfnesi. — Pehz ehschanas es atkal Deewam pateizu, peeminnedams tohs wahrdus: (Luhk. 12, 24.) Nemmeet wehrâ tohs krauklus, kas neds fehj, neds plauj, kam ne klehts, neds ſchluhnis, un juhsu Deewa tohs uturr. Zit dauds labbaki juhs eſſeet, ne kà tee putni!

Bet muhsu grehki ſmirdeja Deewa preekſchâ. Jo ta wezza Lihse, kà es drihs dabbuju dſirdeht, fawus putninus ne bij ehdusi, tapehj, ka tee tai ne bij deewgan gahrdi, bet tohs bij nomettuſi paegles, tapehj Deewa bahriſiba pahr mums ee-deg-gahs, ittin kà pahr Israëla laudim, un Deewa mums ne dewe wairs ne zik ſtraſdu, neds arri kahds krauklis mums buhru maſsi rahdiſis. Es wezzat Lihsei wiinaſ ſrehkus pahrmettu, un teem laudim fazziju, lai ne leedſorees Deewa duſmibu panest; bet lai orri itt karſti Deewu peeluhdſoht un wiina rohkas padohdotees; warr buhru, ka wiina ſchehlaſtiba mums zittu kahdu pahrtschanu rahdiſchoht. Das maſais pulzijſch mannim ſohlija ta darriht, un ar offarahm aifgahje ſawas pohtitás mahjás, jeb juhras mallá ſewim kahdu pahrtschanu mekleht. Kad es wiinaſ nu ſlaitiju, tad wairak ne bij, kà 25 galwas. Pirmok wairak kà 80 bij bijuſchas; wiffus zittus fehrga, bads un enaidneeku rohka bij alrahwusi. Es pats ar ſanu meitai mehl kahdu laiſtui palifku ar fawahm luhgſchanahm Deewa preekſchâ. Kad nosuhtiju ſawu meitai un fawu wezzu kalponi zeema, lai luhkoſoht, kà muhsu mahjas effoht, lai falafſoht wiffus papibrus un grahmataſ, un lai iſklaufinajoh, woi diſchlers Inzis, ta kà es wiinam wehleſis, ſahrkus effoht ſataliſis, ka es us ohtru deenn warroht glabbaht tohs nokautus. — Kamehr ſchee aifgahje, es laſſiju ohgas ſewim, un ſawai meitai, kad ta atnahlfſchoht. Maria un wezza Ilse arri drihs atnahje un ne warreja deesgan noraudatees, zik neſchehligi ſee nikni enaidneeki wiffu ipohſtijuschi. Diſchlers Inzis wehl ſahrkus ne bij beidſis; us zittu rihtu ſee gatrawi buhchoht. Mehs noſehdamees un ehdam tohs ohgas, fo Deewa man bij dewis; tad Marina man wehl laſſija no bihbeles Luhkafa 12tu un Motteuſa 6tu nodallu. Ilse noturreja wakara-luhgſchanu un mehs nokahpam atkal bedré us naſtis duſſu. (Gittas nobattas us preekſchu.)

(Aiswinna lappä miſſejahs, fazzidami, ka ta laſſiſch anas grahmata pee Buchholz funga makſajoht 30 kap. ſudr. — Makſa til 25 kap. f. eſſeeta, un bes wahka 15 kap. f.)

Luhds 1 November pee Rihges irr atnahlfſchi 1499 ſuggi un aifbraukſchi 1412.

Brīhw drikkelt. No Widſemmes General-gubbernemēntes pufſes: Dr. C. E. Napiersky.